

ACC. N:R. **M.10053** : 1-15

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Fabian Karlsson*
 Härad: *Konga* Adress: *Boaryd, Väckelsång*
 Socken: *Väckelsång* Berättat av:
 Uppteckningsår: *1946* Född år *1894* i *Boaryd, V.-sång*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bröllop
och bröllopsrederi.

LuF 52.

s. 1-15
(sid. 15 en teckning)

Skriv endast på denna sida!

Bröllop och bröllopsrader.

Det var ofta föräldrarna som pers-
sade ihop de unga, när det skulle
"bli gefta an" för i tiden. Själva hade
nog de unga inte mycket salar, men
de kunde nog på finurliga sätt lura
de gamla, så att även deras eget
lycke hade betydelse vid avgörandet.
På kyrkbacken och kyrkvågen, vid
gillen, lekstugor och marknader
kunde de unga råkas och komma
överens. Men det kunde också hända
att gubbarna, när de träffades på någon
marknad och gjort någon handel
eller bytt slutar med varandra ~~sitt~~
livköpet även komma överens om
att "gefta barn ihop". Men vanligen
beständes ett ålderenskap för i tiden

genom bönsammanes förmedling.
Bönsammanen var någon halför person,
gubbe eller gumma, som på ett fint
sätt kunde lägga orden och meddela
att så och så mycket har han i
pengar eller annat och så mycket
och så många vävar och timme
i kistan har hon, så det skulle
passa så förimerligt väl för de
två att komma ihop. Bönsammanen
hade reda på mycket, han kände till
förmögenhetsförhållandena i sin bygd.
Där det fanns giftasaxen ungdom
försökte man hålla sig väl med
honon, man bjöd på traktering
och då kunde man liksom av en
händelse låta skäpdörren stå på
glänt, så att silverskederna, som

hängde i urtagningarna i skåpets
översta hylla, bleso synliga.
Flade det lyckats för bönemannen
att få ihop ett par "te. gifte", då
blev han sedan vid brölloret en fram-
stående gäst. I bönemannens betal-
ning ingick alltid "bönemannsskjorta"
eller en "särk", som en kvinna haft
uppdraget. Att geva en skjorta
till bönemannen, var en ^{sed} man inte
bröt emot, det skulle ha varit vanhed-
nande för bruden.

När man på kommit överens
om giftermål, så var det färdigt
för de unga att resa till prästen
och "fästas", d. v. s. taga ut lysning.
Lysning skulle ske på "nyet", d. v. s. när
månen var i nyföndning, och alla

Väst var nyårsmyset, första ny efter
nyårsdagen. Då blev det "ljuslagda"
(ljuslockiga) barn inom äktenskapet.
Ätt ha barn före giftermålet ansågs
som en stor skam, men sådant var
mycket sällsynt. Pädarna barn voro
"säktingar". När det lyst för ett par
från predikstolen, så brukade man
saga, att man "slæst benen av dom"
eller "nu ha di kullat ne från predika-
stolen", uttryck som ännu användas.

När man hade "fästade" gav fäst-
mannen sin "fästekoenna" eller
"fästemo" en silverpeng, en "fästepeng".
vanligen en speciärkedales, som
gjordes av fästmon. Sedan reste
man till staden för att "köpa gaurå"
(gaurå = gäva), man skulle begäva varandra.

Fästmannen gav sin fästmö allt vad
som hörde till brudstyggslen.

På 1800-talet mitt hade den helt
annat utseende än fram på 1900-talet.
Bruddräkten var då mycket lyrande.
Under 1800-talets senare hälft bruka-
des svart bruddräkt, först på 1900-talet
kom den vita dräkten. Till den äldre
brudstyggslen hörde en lyrande
kulört videnduk och silvermycken.
Vanligt brudsilvne var en halblänk,
brosch eller mål i vackert filigrans-
arbete med olika färgade stenar, karp-
par och hjärtformiga häklor samt
en "länkleda", som man brukade ha
med sig i kyrkan med kryddor uti.
Fingerringen kunde liksom nu vara en
slät guldring, men var vanligen av

silver och kunde då ha något olika utseende och form. Det kunde vara en jämnbredd ring med långsgående rufflor, eller en ring bredare på ena sidan med tvärra hjärtan ingravade där. Fästmannen skulle också begära sin fästnös föräldrar och syskon, var och en skulle ha en klädespennedel eller annan sak.

"Fästkvinnan" köpte brudgummens utstyrelse, varav den granna siden-vårten nog var det präligaste.

Hon fick berättat att till bröllopet var "fästmannalåret" (lår = lårft), varav brudgummen skulle ha bröllops-skjortan och svärmor en särk och svärfar en skjorta, ty hon borde också begära fästmannens föräldrar.

"Brugommaskjortan" och "bruasärken"
voro vackert broderade på knäp,
halsprund och ärm linningar.
Dessa plagg användes endast
under bröllopet, för att sedan läg-
gas undan och bevaras hela livet
för att vid tiden användas till
likbevisningen. Till bröllopsutstyrs-
len hörde också vita handskar med
vackra, kulörta silkesbroderier på
översidan och omkring handloven.

Bröllopet hölls i brudens hem.
På kvällen före bröllopsdagen "majs-
de" byns ungdom vid bröllopsgården.
Vid gränden eller framme vid farsta-
dörren restes en "ärbåge" bunden av
löv eller fint gräs och smyckad
krona och kransar av "krösnaris".

Var bröllopsgärdes belägen ett stycke
från stora vägen, då restes brudgammars
utsefter uppfartsvägen. Det var ung-
gammars som uppköstats högt upp
och barken hade rostskatats på stam-
men. De stodo parvis på båda sidor
om vägen. Den majande ungdommen
bjöds på bakkering.

Skulle det vara ett riktigt ställigt
bröllop, då måste det vara med vigsel
i kyrkan. Längre tillbaka i tiden,
då det ej fanns några riktigt
vägar, lär bröllopsföljet ha ridit
till kyrkan, men nu finnes ej några
gamlingar som minnes detta.

Men när man körde till kyrkan och
hade de klumpiga enspännarsvagnar-
na med träfjäder på åkristan.

Det kan man berätta om. I äldre
tid lär man nog ha haft förridar
re vid brölloren, ty om ett gammalt
bröllop berättas att husaren för
Hansys rusthåll ridit före brud-
paret till kyrkan.

Vanligen förråttades vigseln hem-
ma i bröllopsgården, men vid senk-
tare bröllop skedde den i prästgården.
Men om vigseln skett i hemmet eller
i prästgården, så måste brudparet
i full bröllopskostas "vira sej" nästa
söndag i kyrkan. De skulle "stata bru".

Då sulto de nygifta invid stora
gängen i byns kyrkstol, men de
sulto ej tillsammans, utan han
satt till höger om gården på Karl-
sidan och hon till vänster på

från himmarsidan, för män och kvinnor sitta alltid åtskilda på var sin sida om mittgången. När de nygifta "statade brä" blev de betraktade av det övriga kyrkofolket. När de lämnade kyrkan skulle de offra till de fattiga i "liggestocken" vid kyrkogårdsmuren.

På bröllopsdagen morgon borde bruden visa sig för sin brudgum för än hon var fullt färdigklädd som brud och hade myrtenkronan på sig. Och hon borde hålla ordna så att hon själv först fick se honom innan han såg henne, som hon ville ha talan i det nya hemmet.

Brudens föräldrar skulle "göra bröllop" på sin dotter, i bröllopsgården.

var stort gästabud, som vanligen
vårkte två dagar och fortsatte även
den tredje dagen, ty då blev man
na inbjudna att komma och hämta
sina fat, som man haft "förmåningarna"
på. Och som avslutning på gillet
fingo bygdens fattiga komma för
att som man brukade säga "slucka
tallrikarna". Till bröllop måste man
ha finare förmåning än till enklare
gillen såsom barnsol, äldermans-
gille eller läsemöte. Till bröllop
hade man sött, ostkaka, bakelser
eller den fina "stäbben" (speltkaka) m.m.
Förmåningarna ställdes längst fram i
gästabudstugan för att under gillet
stå som "bordsheder" och sedan an-
vändas till sist som efterrätt.

I storstugan dukades långbord, som gick från dörren mot förstugan och framåt i rummet och så tillbaka mot dörren till köket, således i hästskoform. Brudparet skulle sitta i mitten längst fram och närmast dem släkt och förvärna gäster. Vid placeringen till bords hörde det till god ton att vara så nödbjuden som möjligt, man skulle låta tveka sig till bords. Ingen ville låtras om att vilja sitta långt framme, men Gud nåde husarens fattiga kåring om hon vågade sätta sig framman för vördiga rusthållarmonnen. Efter gillet tog man upp skänker, d. v. s. man offrade på en fullrik påringar till kokfrun och dem som hade

passat upp under bröllopsgillet.

På kvällen samlades friakters ungdom utanför bröllopsgården för att hylla brudparet. Då gavs salut med bössor och pistoler och brudparet ropades ut för att beskådas av ungdomen. Då brudparet trädde ut följdes de av kvinnliga bäranne, en på vardera sidan om dem.

Första dagens bröllopsfestligheter avslutades ibland med dans.

Dansarna voro de i äldre tiders lekstugor vanliga, såsom polska, vals, kadrikt, polka och "pelle-katt" samt i senare tider mazurka och polka. I bröllopsdansen deltog både gamla och unga, men vid många bröllop förekom ej dans.

De som bäddade brudsängen hade många konster för sig och försökte på flera sätt skämta med brudparet. Man lade något hårt föremål under lakanet, man kunde se ihop lakanen eller "bädda säck", d. v. s. kalna det ena lakanet hade vikits dubbelt och dragits upp under kuddarna, så brudparet ej kom ner i sängen.

Är gjorde man det besvärligt för dem. En gammal sed har varit att lägga enris i brudsängen och under sängen satte man en spräckt träsko för att det skulle bli en flicka i äktenskapet.

I brudens hemgift ingick alltid en ring med ringkläder och en bonddatter fick en ko med sig till sitt nya hem.

ACC. N:R M. 10053 : 15.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Fabian Karlsson

Härad: Konga

Adress: Boaryd, Häckelving

Socken: Häckelving

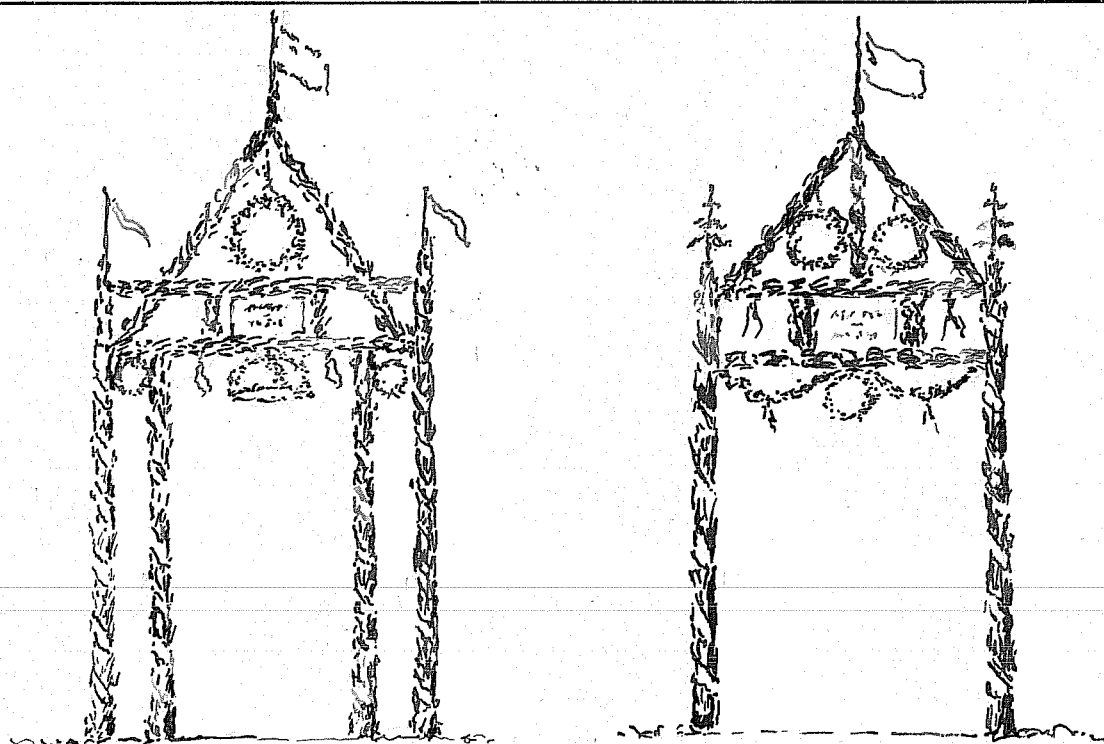
Berättat av:

Uppteckningsår: 1946

Född år 1894 i Boaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15



Ärebågar

Skriv endast på denna sida!